

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Philippi Clüveri[i] Germaniæ Antiquæ Libri tres

Clüver, Philipp

Lugduni Batavorum, 1631

Cap. XI. De Tribocis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-44541

Sub dispositione viri spectabilis, ducis Mogontiaccensis:

Prefectura militum	Pacensium	Saletione.
	Menapiorum	Tabernis.
	Anderecianorum	Vico Iulio.
	Vindicum	Nemetes.
	Mariensium	Alta ripa.
	Secunda Flavia	Vangiones.
	Armigerorum	Mogontiaci.
	Bingensium	Bringio.
	Balistariorum	Bodobrica.
	Defensorum	Confluentibus.
Acincensium	Antonaco.	

Vbi recto ordine castra militum Romanorum, quæ nunc sunt opida, junguntur. Saletio est Seltz; Tabernæ, Rhein Zabern; Vicus Iulius, Germershem; Nemetes, Speir; Alta ripa, Alerip; Vangiones, VVorms; Mogontiacum, Mentz; Bingium, Bingen; Bodobrica, Boppard; Confluentes, Coblenz; Antonacum, Andernach. Quæ cuncta rectè sic explicari, infra firmabo. Quum igitur Vangionum fuerit VVorms opidum, Treverorum autem extremum Bingium, uti infra ostendetur: rectè Tacitus Treveris proximè subnectit Vangiones: 20 hisque Nemetes: quorum Spira: & inde Triboccos; quorum Argentoratum. Limiteis igitur universis circumscribo, ab oriente Rhenum amnem, ab antiquo Mediomatricorum. Sequanorumque confinio, quod fuit juxta opidum ulterioris ripæ Burchem, ad Navæ usque amnis confluentem, qui est apud opidum Bingen. à meridie eundem limitem, quo supra Sequanorum agrum à Mediomatricum finibus divisi. hinc ab occidente excelsa montium juga, quæ, Ellatiâ ab Lotharingâ separantia, vulgaribus vocabulis Auf der Furst, mox Hundes ruck dicta, in septemtriones versus ad opidum Keyfers Luter extenduntur: hinc verò flumen cui id opidum adpositum, ad confluentem usque Navæ, & inde ipsum Navam, ad Rheni confluentem. Singulos verò sic distingvo: Triboccos ab Nemetibus, flumine Motra; Nemetes ab Vangionibus flumine Luterio, quod eodem lacu cum 30 antedicto illo, apud opidum Keyfers Luter exoriens, aversâ regione in Rhenum defluit, apud Altam ripam. Sed de singulis accuratius propriis capitibus dicatur.

CAP. XI.

De TRIBOCIS.

TRIBOCORUM nomen in variis auctorum exemplaribus variè scriptum reperitur. nam apud Plinium, in quibusdam exemplaribus leguntur Triboci, in aliis Tribocci, in aliis Tribochi, in nonnullis Tribocchi: apud Cæsarem quoque, Triboci, Tribocci, Treboci, Trebocci: & apud Tacitum in libro de Germaniâ Treboci; in 14 autem historiarum, Triboci. Ptolemæi item libri alii habent Τριβόκκι, alii Τριβόκι, nonnulli Τριβόκι: quorum hoc haud dubiè mendosum, facili jacturâ tertiæ partis literæ κ, ex quâ facta litera ν, quod tamen vocabulum adeò placuit Rhenano, uti apud Marcellinum etiam, in lib. XVI, pro vitiato itidem vocabulo Tribuncos, haud dubitaverit legere Tribonos: de quo plura postea. Strabonis exemplaria constanter referunt Τριβόκκισ. In Cæsaris quibusdam exemplaribus, comment. I, accusativus casus legitur Triboces: haud dubio mendo, pro Tribocos, quum in iisdem exemplaribus, comment. IV, sit genitivus Tribocorum; nec variasse Cæsarem idem vocabulum declinando simile sit veri. Reliqua illa cuncta rectè dicuntur: variantibus scilicet Celticæ lingvæ dialectis. nec enim eorum perinde displicet sententia, qui dictam sic nationem arbitrantur, à loco, qui nunc Ellatiæ vicus dicitur Zun dreyen buchen, id est, Ad treis fagos. prisca enim Celtæ tres dicebant thri, & variante dialecto, thre: fagus autem arbor, quæ superioribus Germanis dicitur buche & büche, inferioribus sive Saxonibus est boke & böke, & Rheni divortiorum ostiorumque accolis boeke, & bueke. Hinc etiam apud Marcellinum, dicto libro, pro Tribuncos, legendum ego judico Tribuccos. nam, eandem nationem cum illic intelligere, infra ostendam. Ceterum continent Trebocorum fines antiqui nunc Ellatiæ superioris partem dimidiam, septemtriones spectantem; item inferioris partem ferè dimidiam, illi proximam.

Primus à Sequanorum finibus, & opido eorum Argentatiâ, in Tribocis memoratur locus tabulæ itinerariæ, nomine H E L L U M, unde XII numerantur millia passuum

Hh 4

Argen-

Argentoratum usque. Esse eundem hodiè vicum *Elle*, dextræ Elli amnis ripæ adpositum, cum nomen, cum itineris tractus ab Argentariâ Argentoratum versus, & spatium indicant; maximèque antiquitatum Romanarum reliquiæ, quæ heic magnâ copiâ superioribus annis repertæ sunt. Apud Antoninum duobus in itineribus à monte Brisiaco Argentoratum versus, legitur locus, cui nomen *Helveto*. à quo Argentoratum usque, in primo itinere numerantur millia passuum xxx, in altero xxx. & ab eodem ad montem Brisiacum, primo itinere xxviii, altero xx, numeris ferè ubique corruptis; quod situs regionum indicat. Equidem haud dubito, quin idem sit locus hic, qui *Helellum* scribitur in tabulâ: nam in plerisque nominibus Antonini itinerario cum tabulâ convenit. non tamen *Helvetum* e-mendaverim in *Helellum*; sed in *HELVELUM*, idque ex Ptolemæo: apud quem opidum 10 eodem tractu, inter Argentariam & Argentoratum, Græcè legitur Ἐλληβου; vulgò quidem cum tenui spiritu, quasi Latinè sit *Elcebus*. à quo Rhenanus regionem *Elsatiam*, quæ Germanis est *Elsass*, dictam vult, quasi *Elces*, & mox *Elfes*: *Elcebus* verò ipsum interpretatur patrium opidum *Slesstat*. Ego verò ex Antonino & tabulâ, cum denso spiritu dictum Ptolemæi vocabulum legendum censeo, transposito β ex ultimâ syllabâ in secundam, & κ mutato in λ, in ultimamque translato, Ἐλληβου, Latinè *Helvélus*. esse quidpe eundem locum, quem Antoninus tabulaque referunt, cum nomen, tum maximè situs inter dicta duo opida convincunt. Apud Antoninum rectè in posteriori itinere, à Brisiaco monte Helvelum usque, leguntur millia pass. xx. tot namque sunt inter opidum *Brisfach* & vicum Ellum. Ceterum locus hic haud dubiè nomen traxit è vocabulo amnis; qui vulgò nunc dicitur *Ill*; olim autem dictus videtur *Helwel*, & *Hellel*; quod postea contractum in *Ell*. à quo 20 mox regionis, quam ille fecat, incolæ vocati fuere *Thi ELSÆSSER*, quasi dicas, *die an der Ell gefessen seynd*, id est, *qui Ellum adcolunt*, sive, *qui ad Ellum sedes habent*. Et hinc regio ipsa *ELSASS*, & *ELSATZ*: unde Latinum nomen *ELSATIA*; quod vulgò nunc dicitur *ALSATIA*.

Sequitur hinc ARGENTORATUM; Græcè Ptolemæo Ἀργιντόργον. apud quem Vangionum id habetur opidum; ingenti, ut antè dictum, errore: qui librarium incuriâ, quod vult Rhenanus, excusari minimè potest; quando numeri graduum, & scrupulorum, sic ipsum scripsisse Ptolemæum, manifestè produnt. Nec Mercatoris heic probo institutum; qui in tabulâ Galliarum, populorum juxta hoc tractu & opidorum vocabula alio posuit ordine, quàm apud Ptolemæum legerat. alius quidpe est operis, errores geographi indicare; 30 alius, tabulas ad mentem ejus delineare. Nec tamen tam dextrè Mercator meliorem heic constituere scivit ordinem (neque enim id nimium perplexus ille auctoris error patitur) quin Nemetum fieret Argentoratum. Sed hoc idem esse opidum, quod nunc vulgari vocabulo *Strasburg*, princeps Elsatiae urbs apud Rhenum, magnificum simul & gratissimum Musarum domicilium; convincunt itinera, ex variis Europæ locis, ab Antonino & auctore tabulæ Argentoratum usque descripta: quorum singula explicare, longum foret, nec necessarium: quando id cuivis per se intelligere promptissimum. Libellum provinciarum civitatumque Galliarum citasse suffecerit, in quo sic legitur: *Civ. Argentoratensium, Stratisburg*. 40 *Kalendarium vetus*, quod in hac urbe in bibliothecâ majoris templi adservatur, eodem nomine haud semel adpellat *Stratisburgum*. Aimoinus, lib. v, cap. xxv, *Stratburg*. Esse id ejusdem originis cum *Argentorato*, haud equidem ego dubito. quum enim fortè locus Germanis diceretur *An der argen strassen*, sive *straaszen*, aut *straaten*; Romani stridorem *S* litteræ, & duritiem cumularum consonantium, ut in plerisque aliis, heic abhorrentes, suo ore compositum vocabulum fecere *Argentoratum*. Quum autem id, quod primum erat vicus, in opidum creverit; Germani abjectis tribus prioribus vocibus, & adjecto in fine vocabulo *burg*, quod opidum seu locum septum munitumque significat, dixerunt *Strasburg*. unde apud Aimoinum est *Stratburg*; & in dicto libello provinciarum, item in Calendario veteri, *Stratisburg*. posteriores vocavere *Strasburg*. Primus auctorum, quorum monumenta ad nostrum pervenerunt sæculum, hujus urbis meminit Ptolemæus; *legione* ibidem vlt 50 *Augustâ* locatâ. unde antiquitas ejus perspicui potest. Ptolemæum quidpe non vicus in Galliâ, sed præcipuas tantum recensuisse urbes, nemo est, qui non facile perspiciat. Ad eam verò dignitatem haud facile Argentoratum ascendere potuit, nisi longâ ante Ptolemæum celebritate. Itaque etiam non dubito, quin hoc unum fuerit ex 1. amplius castellis illis quæ Drusus apud Rheni ripam erexit. Antoninus certè & auctor tabulæ, magni nominis suo ævo fuisse urbem, eo ipso satis testantur, quòd itinera huc, ceu ad locum celebrem, variis ex locis direxerunt; hic verò etiam primariæ urbis figurâ depictam refert. Fallitur igitur quàm vehementissimè, magnus in aliis vir, mihi quondam amicissimus, quem in pa-

in parentis loco (id amore suo evicit) semper colui, Iosephus Scaliger; qui Valentiniani imperatoris tempore vicum fuisse censet. Error ejus planius uti dispiciatur, Aufonii carmen, ex quo id collegit, in medium adducere liceat. Mosellam amnem poëta descripturus, sic inquit:

Transferam celerem nebuloso flumine Navam,
 Addita miratus veteri nova mœnia vico;
 Aequavit Latias ubi quondam Gallia Cannas;
 Intectaque jacent inopes super arva caterva.
 Vnde iter ingrediens, nemorosa per avia solum
 Et nulla humani spectans vestigia cultus,
 Prætereo arentem, sitientibus undique terris,
 Dummissum, riguasque perenni fonte Tabernas:
 Arvaque Sauromatum nuper metata colonis.
 Et tandem primis Belgarum conspicio oris.
 Nivomagum divi castra incluta Constantini.
 Purior est campis ær, Phœbusque sereno
 Lumine purpureum referat jam sudus Olympum;
 Nec jam, consertis per mutua vincula ramis,
 Queritur exclusum viridi caligine cælum:
 Sed liquidum jubar, & rutilam visentibus æthram,
 Libera perspicui non invidet aura diei;
 In speciem quum me patria cultumque nitentis
 Burdigale, blando pepulerunt omnia visu;
 Culmina villarum pendentibus edita ripis,
 Et virides Baccho colles, & amœna fluentia
 Subterlabentis tacito rumore Mosella.
 Salve amnis, laudate agris, laudate colonis,
 Dignata imperio debent cui mœnia Belgæ.

Ad hæc sic Scaliger: Aufonius, vivente adhuc Valentiniano imperatore, præfectus prætorio Galliarum, Argentorato Tre viros proficiscens, multum ac diu Argentoratum ipsum contemplatus est, admiratus nova mœnia, quibus ille vicus nuper circumdatus fuerat: cum paucis aliquot ante annis, & illum vicum à barbaris vastatum, & cruentam cladem ibidem barbaris acceptam meminisset. nam à Claudio Iuliano, nobilissimo Cesare, sub Constantio, in campis Argentoratensibus caesa fuerant infinita hostium copia. Itaque inde recedens, ut jam dixi, Tre viros cogitabat. Necesse autem ei, qui à campis Argentoratensibus Tre viros proficiscitur, Navam fluvium trajiceret. Et paullo post: Transiit autem fluvium Aufonius, non ad Bingium, quod hodie vocatur Bingen; nam longinquum est: sed non longè à silvâ, qua hodie vocatur Urterwald: quod ab illâ silvâ directum iter ac compendiosum sit ad opidum Nivomagum, cujus postea meminit. Tre viros Aufonium profectum, collegit Scaliger ex duobus hisce versibus:

Salve amnis, laudate agris, laudate colonis;
 Dignata imperio debent cui mœnia Belgæ.

hi quidpe Augustam Trevirum denotant: ut suo loco latius explicabitur. Quod autem ait, necesse esse ei, qui Argentorato Tre viros proficiscatur, Navam trajicere flumen, in eo satis longè à viâ rectâ & compendiosâ aberravit. hæc enim est ab Argentorato per opida Brumt, Saavverden, Saarialben, Saarbruck, Busfeld & Heyde. quo in itinere nusquam attingitur Nava flumen. Aufonius Trevirorum Augustam an pervenerit, uti ex hoc carmine incertum, sic eundem non Argentorato, sed Bingio profectum, satis liquet. Et quænam, per fidem, hæc ~~inter~~ ab Argentorato ad Navam mox, sine ullâ locorum interjectionum mentione? quum tamen in multo breviori spatio, inter Navam & Nivomagum (Nimagen nunc est, ad Mosellam) silvas memoret, & Dummissum, & arentis circa hunc arenas, & Tabernas cum fonte, & arva Sarmatis attributa. Hæc verba,

— iter ingrediens, nemorosa per avia solum
 Et nulla humani spectans vestigia cultus,

ipse Scaliger intellexit de silvoso inter Navam & Nivomagum tractu. nec tamen perspexit, his silvis junctum fuisse vicum, unde egressus Aufonius. quidpe descripto vico,

Aequavit Latias ubi quondam Gallia Cannas,

mox post alterum versum subjicit:

Vnde iter ingrediens, nemorosa per avia solum

Et

Ad eundem amnem, versûs fontem, montiumque juga, quibus Tribocchos ab occidente terminari dixi, sitæ sunt TABERNÆ; quas supra, capite IX, in itinere Argentorato Divodurum versûs, exposui. Has, per ingentem errorem, multi viri docti crediderunt esse easdem, quæ *Tres tabernæ* leguntur apud Ammianum, lib. XVI. & easdem etiam, quas Aufonius in dicto carmine memoravit, & Bingium & Trevirorum Augustam. de quibus utrisque suo loco dicitur.

CAP. XII.

De NEMETIBVS.

TRIBOCCHIS ab septemtrionibus, ut antè dictum, continuabantur NEMETES; Cæsari, Plinio, Tacito, & aliis scriptoribus antiquis memorati. Apud Ptolemæum malè interpretes genitivum casum Græcum Νεμετῶν, interpretantur Latine *Nemetorum*. quidpe ab illo Græco genitivo quis non credat nominativum auctori fuisse potius Νεμέτης, quàm Νεμετῶν, quum Latinis scriptoribus sint *Nemetes*? sic namque Tacitus quoque *Nemetas* dixit, annal. lib. XII, à nominativo *Nemeta*: & item Ammianus lib. XVI. Apud Tacitum, historiar. lib. IV, in rebellionè Galliarum, *Caracatum* populorum legitur nomen, in his verbis: Tutor Trevirorum copias, recenti Vangionum, Caracatum, Tribocorum lectu auctas, veterano pedite atque equite firmavit: corruptis spe, aut metu subactis legionariis, qui primò cohortem præmissam à Sextilio Felice, interficiunt: mox ubi duces exercitusque Romani propinquabant, honesto transfugio redière: secutus Tribocis, Vangionibus, & Caracatibus. Hos Rhenanus, vocabuli nescio quam similitudinem sequutus, circa arcem *Drachensfels* fuisse suspicatur. At ego altioris considerationis rem esse cenfeo. Galliarum rebellionem, à Batavis cœptam, qui paullo attentius apud Tacitum legerit, omnè Germanicum cis Rhenum nomen simul tum rebellasse deprehendit. Inter Germanos autem Cisrhenanos, Nemetes quoque, cum alii auctores, tum ipse Tacitus recenset; uti supra cognitum. Igitur cum Vangionibus, ac Tribocis, Nemetes quoque Treveris sese junxisse, maximè credibile est. Tacitum autem, curatissimum certissimumque illius ævi historiographum, præterisse id, haud censendum. Vangionibus atque Tribocis, Rheni ripam colentibus, quum in historiâ ejus socientur obscuri illi, & quasi terrâ prognati *Caracates*; quumque, simul à Romanis deficientes, Treveris se junxerint: veri quàm maximè fit simile, finitimos etiam fuisse iisdem. Finitimi autem his nulli memorantur auctoribus, nisi *Nemetes*. Itaque haud dubito, quin mendum sit in duabus vocibus, *Caracatum*, & *Caracatibus*: pro quibus repono *Nemetum*, & *Nemetibus*. Neque enim *Caracatum* vocabulum apud ullum auctorem reperitur, nisi apud unum Tacitum: neque apud hunc, nisi loco modò citato.

Antoninus in itinere à Tauruno, Pannoniæ opido, ad Galliæ opidum Arenatum, quod nunc in Geldriâ dicitur *Arnhem*, primum à Triboccorum Brocomago habet locum, cui nomen CONCORDIA; & inde *Noviomagum*. Hunc esse Spiram, mox infra docebo: **C**oncordiam Simlerus & Rhenanus hodiè volunt esse arcem cum vico, IX m. p. ab Argentorato versûs occasum dissitum, vulgari vocabulo *Kochersperg*: nempe è nominis itidem similitudine. Verùm quàm vehementer illi fallantur, cum ipsum Antonini iter, tum maximè Marcellini docent historiâ. Quid enim à Brocomago, quod nunc est *Brumt*, Spiram tendenti, accessio est ad *Kocherspergium*? unde si Spiram directissimâ viâ pergerè velis, Brocomagum repetas necesse est. Marcellinus lib. XVI, Julianum Cæsarem, post cladeis Alemannorum prope Lugdunum, & in insulis Rheni circa Basiliam factas, conversum fuisse tradit ad reparandas *Tres tabernas*, munimentum ita cognominatum, haud ita dudum obstinatione subversum hostili. paullo autem post ait, *Chonodomarium*, & alios Alemannorum reges, in unum virium suarum omni collecto, concessisse prope urbem Argentoratum, extrema metuentem Cæsarem arbitratos recessisse, cum ille etiam perficendi munimenti studio stringeretur. mox deinde narrat, Julianum adversus Alemannos signa movisse: aitque, à loco, unde Romana promotæ sunt signa, ad usque vallum barbaricum quartam leucam signatam fuisse & decimam, id est, unum & viginti millia passuum. Post conflictum deinde, ac fugam Alemannorum, hæc ejus leguntur verba: Dum hæc aguntur, rex *Chonodomarius*, repertiâ copiâ discedendi, lapsus per funerum strues, cum satellitibus paucis, celeritate rapidâ properabat ad castra, quæ prope Tribuncos, & Concordiam, munimenta Romana fixit intrepidus, ut ascensis navigiis, dudum paratis ad casus anticipites, in secretis secessibus evaderet. Et quia non, nisi Rheno transito, ad territoria poterat pervenire: vultum, ne agnosceretur, operiens, sensim retulit pedem. Cumque propinquares jam ripâ, lacu-

nam